

NJSZT Informatikatörténeti Fórum
PKI, a hazai távközlésfejlesztés bölcsője

Digitális terepmodell és alkalmazásai

Előadók:

Gallyas András

Tiszóczy János

2015. 06. 04.

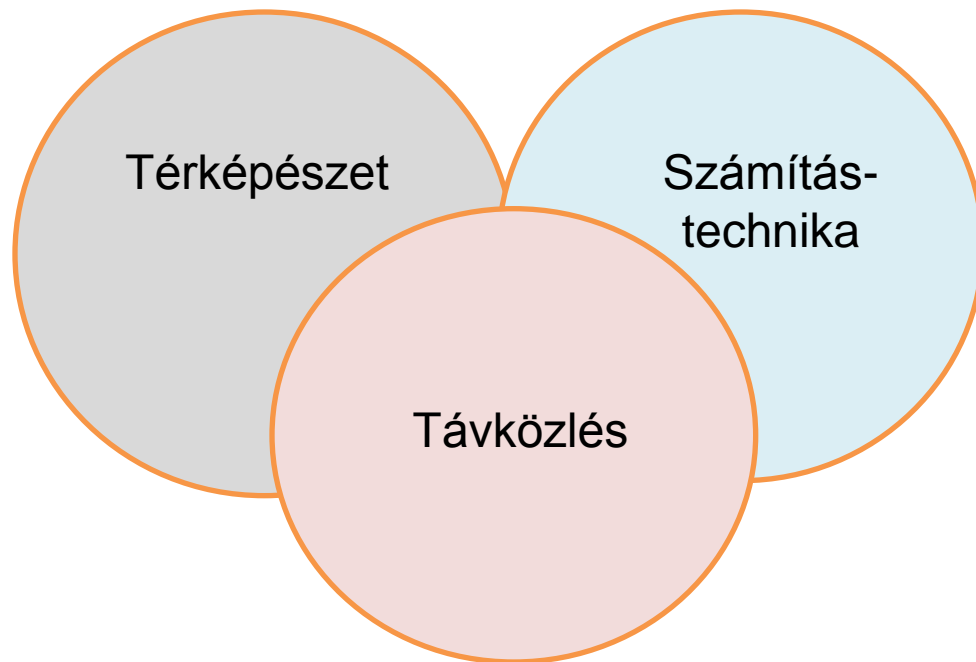
matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

A DTM adatbázisának a kialakítása három szakterület ismeretét igényelte:

- Térképészet;
- Számítástechnika;
- Távközlés.

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

Térképészet

A térkép a Földünk felszínén lévő terepalakulatok, természetes tárgyak és mesterséges létesítmények megjelenítésére szolgál.

Térképek fajtái:

- népgazdasági (polgári) célú;
- katonai célú;
- egyéb: városi, autós, turista, repülési, hajózási, stb.

Méretarány szerint:

- 1:100 000;   1:25 000;   1: 10 000;
- Kötétt méretarányal nem rendelkező térképek.

Vonatkoztatási szint szerint: - Adriai tenger közepes szintje (régén)
- Balti-tenger közepes szintje (ma)

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

A térkép készítés nehézsége, hogy Földünk geoid, azaz „földalakú”, amelyet a térképen síkban kell ábrázolni, lehetőleg torzítás nélkül. Ezt forgási ellipszoiddal tudjuk a legjobban megvalósítani.

Hazánkban készültek térképek sík- és hengervetületek útján.

- Gömbről síkba vetítést használták a sztereografikus térképeknél.
- Hengervetületi térképek:
  - Transzverzális (a henger tengelye az egyenlítő síkjában van)
  - Gauss – Krüger rendszer (polgári és katonai térképek)
  - Ferde tengelyű hengervetületi rendszer:
    - EOV (Egységes Országos Vetület)

Ez egy ferde tengelyű redukált hengervetület, hazánk középpontjában van a henger tengelye, a délkör érintőjével párhuzamos, de a henger sugara kisebb a Föld sugaránál.

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

Jogosan vetődik fel a kérdés, ha a térképeket a polgári és a katonai térképszervezetek készítik és adják ki, miért a távközléssel foglalkozó szervezet vállalkozott a számítógépes topográfiai adatbázis kialakítására?

A kérdésre az alábbi válaszok adható:

- **A térképeket készítő szervezeteknek, a térképészeti igényeket kielégítő adatbázis létrehozására, nem állt rendelkezésre a megfelelő anyagi forrás.**
- **A távközlésnek szüksége volt a számítógépes adatbázissal támogatott tervezési módszerek bevezetésére, alkalmazására.**
- **A távközlésnek a térképészeti igényeknél durvább felbontású adatbázis is megfelelő volt, amelynek lényegesen alacsonyabb volt a költség igénye.**

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

A DTM - 200 létrehozása

A munka 1971-ben a PKI Mikrohullámú és Űrtávközlési Osztályon kezdődött el.

Alapját az 1972-ben kiadott 1:25 000 méretarányú hazai szelvényezésű népgazdasági (polgári) térképek jelentették, amelyekre a HM engedélyével szelvényenként 4 ismert koordinátájú pont felszerkesztésre került.

Az adatbázis kialakítása szempontjából ismerni kell:

- a távközlési tervezői munka terepadat igényét;
- a térképről levehető adatokat:
  - talajszint magasságok;
  - terepakadályok, fedettségek.

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

Az DTM – 200 adatbázisban tárolt adatok:

1./ A 200 x 200 m terepelemen belül előforduló legnagyobb talajszintnek a tengerszint feletti magassága mééterre kerekítve (h).

2./ Az adott terepelemen belül előforduló legnagyobb és legkisebb talajmagasság különbségére vonatkozó kód adatot (Δh).

A Δh 1 – 9 –ig terjedő egész szám lehet, amelynek lépésköze a DTM - 200 esetén 5 m és 1 – 8 –ig terjedő lépcsőben határozható meg (max 40 m), míg a 9 kód a 40 m –nél nagyobb terepegyenletlenségre utal.

3./ A terepi fedettségre vonatkozó információkat (F), amelyek szintén 1 - 9 közötti egész számok lehetnek, az alábbiak szerint: 1 – mező, rét, szántóföld; 2 – víz, vizenyős terület; 3 – bokros, bozótos terület (5 m); 4 – alacsony erdő, liget (10 m); 5 – magas erdő, erdőség (20 m); 6 – épített út; 7 – falu (5 m); 8 – kisváros (15 m); 9 – nagyváros (30 m).

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

Az adatbázis kialakításának a menete:

1./ Az adatok legyűjtése az 1154 db térképszelvényről (kb. 160 m² terület) 8x8 mm (kb. 200 x 200 m) négyzetrácsú sablonnal területelemenként, északról dél felé haladva - egy oszlop egy jegyzőkönyvlap – és az oszlopok keletről nyugatra követték egymást.

Eredmény 50 482 jegyzőkönyvlap, 20 – 30 millió számjegynyi adat, 60 – 80 km lyukszalag.

2./ A legyűjtött adatok bevitele a számítógépbe;

3./ Adatellenőrzés;

4./ Adatjavítás;

5./ Kísérleti feldolgozás

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

Ad 1./ Az adatok legyűjtést a Pest Megyei Tanácsai Tervező Vállalat másfél év alatt végezte el, a térképszelvényekhez jól illeszkedő sablonháló segítségével, manuális munkával és 50 482 db A4 méretű jegyzőkönyv lapra rögzítette az adatokat.

A KTMF Matematika Tanszéke KK munkában végezte el a jegyzőkönyvek adatvédelmi ellenőrző-összegzését (Check Sum képzés)

Ad 2./ és 3./ A PSZSZI – ben készültek az adatbeviteli - és adatellenőrzési programok, amellyel párhuzamosan történt a legyűjtött adatok számítógép számára olvasható formátumú lyukszalagra rögzítése is.

Ad 4./ Az adatellenőrző programok több ezer oldal hibajegyzéket produkáltak, amelyet a PKI és a KTMF munkatársai dolgoztak fel, majd a PSZSZI – ben többször futtatott ciklusban javítottak ki.

1977 végére sikerült elérni a DTM – 200 adatbázis „hibátlan” állapotát.

2015. 06. 04.

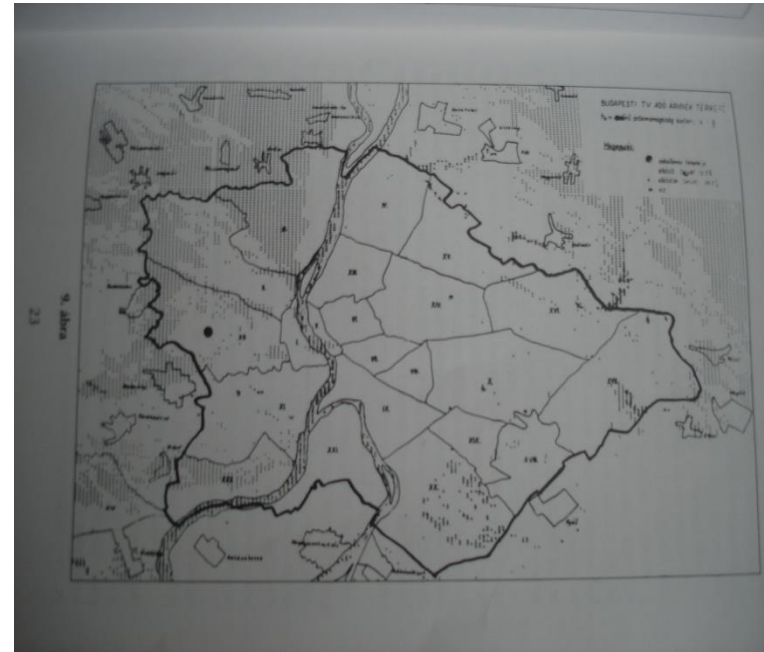
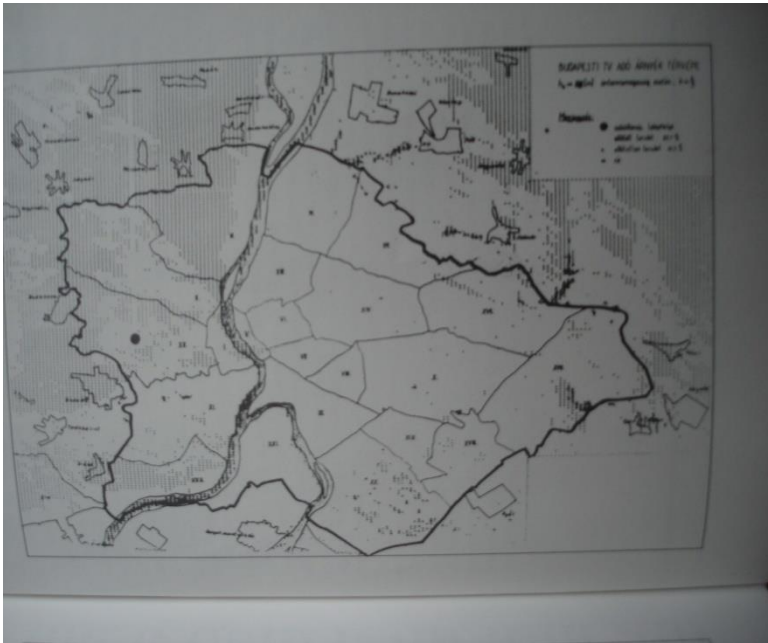

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

Ad 5./ A kísérleti feldolgozást a BME Közlekedésmérnöki Karán üzemelő ODRA 1204 típusú számítógépen végeztük el 1977 -ben. A feladat során a Széchenyi – hegyi TV adó ellátási (árnyék) térképét készítettük el, az adatbázis segítségével, 55 m és 100 m magas antennatoronyra vonatkoztatva.

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

A DTM – 200 adatbázis kialakítás során használt hardver eszközök:

1./ A PSZSZI szervezetén belül alkalmazott számítógépek:

- 1970 üzembe helyezett HONEYWELL – 2200 típusú számítógép, amely 64 kilókarakter memóriával, 1 μ sec/bájt sebességgel rendelkezett. Később a memóriáját 160 kilókarakterre növelték és csökkentették a gép terhelését is.

- RC – 3600 típusú gép és a HONEYWELL – 2200 segítségével a DTM adatok lyukszalagról mágnesszalagra kerültek.

- 1976 -ban üzembe helyezték az ESZR R – 30 típusú számítógépét, amelynek két kedvező tulajdonsága volt:

- elfogadható sebességgel tudott valós (lebegőpontos) számokkal dolgozni;
- elegendő diszkmeghajtó kapacitással rendelkezett.

Így az adatbázis két 7,25 MB kapacitású mágneslemezre , még a munkákkal kapcsolatos programkönyvtár szintén egy 7,25 MB mágneslemezre került.

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

- 1988 –ban az R – 30 –as gépet egy új R – 36 számítógép váltotta fel. Az eddig alkalmazott DOS 27.2 operációs rendszert ebben az OS/VS – 1 rendszer váltotta fel, amely bár kompatibilis volt a korábbival, mégis jelentős programátírási munkát gerjesztett.

2./ A PKI szervezetén belül alkalmazott számítógépek:

- 1974 -ben került beszerzésre a PDP – 8/e típusú számítógép, amely 24 Ksz ferritmemóriával, 1,6 Msz kapacitású Cartridge diszkkal rendelkezett. A háttér kapacitása miatt a DTM adatbázis kezelésére nem volt alkalmas, de a kapcsolódó feladatok elvégzésére tudtuk használni.

- 1988 –ban a PKI a PDP – 8/e mellé kapott egy TPA – 11/440 típusú „megamini” számítógépet RSX – 11M – Plus operációs rendszerrel és hálózati működés lehetőségével.

- Az 1980 évek közepétől megjelentek az asztali, majd a hordozható Laptop és Notebook személyi számítógépek , PC –k, színes monitorral, színes grafikus nyomtatók csatlakoztatási lehetőségével.

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

A számítástechnika gyors fejlődése miatt újra át kellett gondolnunk a fejlesztések irányát.

- A 80 években először a HP – 216 típusú asztali számítógépen, illetve a HP - 85 típusú gépen és a hozzájuk kapcsolt HP – 7475 A, vagy HP – 7550 A típusú Plotterek segítségével végeztünk optimális antenna-magasság meghatározásokat és Fresnel – zóna tisztaság vizsgálatokat, különböző földsugár-tényezők mellett.

- A 90 évektől a PC –k, Laptop-ok és Notebook-ok alkalmazása a távközlés tervezési feladatoknál meghatározóvá váltak.

A DTM – 200 adatbázis kialakítás során használt programozási nyelvek:

- ASSEMBLER
- FORTRAN (főprogramok)
- FORTRAN – 77 (szubrutinok)
- TURBO PASCAL (személyi számítógép)
- C programnyelv

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

A felhasználói programok esetén az alábbi adatok megadása szükséges:

- A végpontok koordinátáinak megadása, az alábbi lehetőségekkel:
  - 1:25 000 térképszelvény száma + a kijelölt telephely X és Y koordinátáinak megadása (adott szelvényen mm –ben lemérve);
  - λ és ϕ koordináták megadása;
  - EOY koordináták megadása.
- A végpontok neveinek megadása;
- A tervezési frekvencia megadása;
- A földsugár-tényező megadása;
- Az antennamagasságok megadása.

Az adatok rendszeresített adatlapon, kötött formában kerülnek megadásra.

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

Kik voltak a felhasználói a DTM adatbázisoknak és programoknak:

Belső felhasználók:

- PKI Mikrohullámú és Űrtávközlési Osztály;
- Rádió és TV Műsorszóró Osztály;
- POTI Rádióhálózat Tervező Osztály és VGMK-k;
- PKI –ban működő VGMK-k;
- A frekvenciagazdálkodás területén működő osztályok és VGMK-k.

Külső felhasználók:

- Intézmények, vállalatok, szövetkezetek, GMK-k, KK munkát végző egyetemi és főiskolai tanszékek, Kft-k, magántervezők.
- Rádiós felhasználók a telephely engedélyezési eljárásához;
- Átjátszó állomást létesítők a állomás optimális helyének meghatározására;

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

- URH adókat létesítők besugárzási árnyéktérképek készítésére;
- Magyar Honvédség;
- Zrínyi Miklós Katonai Akadémia REVA Tanszéke;
- Városépítő Tudományos és Tervező Intézet (VÁTI);
- Eötvös Loránd Tudományegyetem Meteorológiai Tanszéke;
- Országos Meteorológiai Szolgálat;
- Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet;
- Alumínium Tröszt Számítástechnikai Osztálya;
- Polgári Védelem Országos Parancsnoksága;
- Földmérési és Távérzékelési Intézet.

A szolgáltatás iránt érdeklődők:

- Közép-dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség;
- ELTE Közettan – Geodéziai Tanszéke;
- Országos Bányászati Kutatóintézet.

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

A DTM – 200, a DTM – 1000 és a DTM – 3000 alkalmazása:

1978 –től, a DTM – 200 adatbázis hibátlanságának a kinyilvánítása után, megkezdődhettek a felhasználói programok fejlesztései, tesztelései, majd hamarosan a felhasználók felé a szolgáltatások beindítása is lehetségessé vált.

A DTM – 1000 adatbázis a DTM – 200 adatainak a leképzéséből állt elő, amely durvább felbontásban - kb. 1 km x 1 km területelemekre - szolgáltat adatokat.

A DTM – 3000 adatbázis az országhatáron kívüli területekre - kb. 3 km x 3 km területelemekre - szolgáltat a tervezők számára adatokat.

A kifejlesztett és a távközlésben alkalmazott tervezői programokról és a beindított szolgáltatásokról a továbbiakban Gallyas András kollégám fog részletesebb áttekintést adni.

2015. 06. 04.

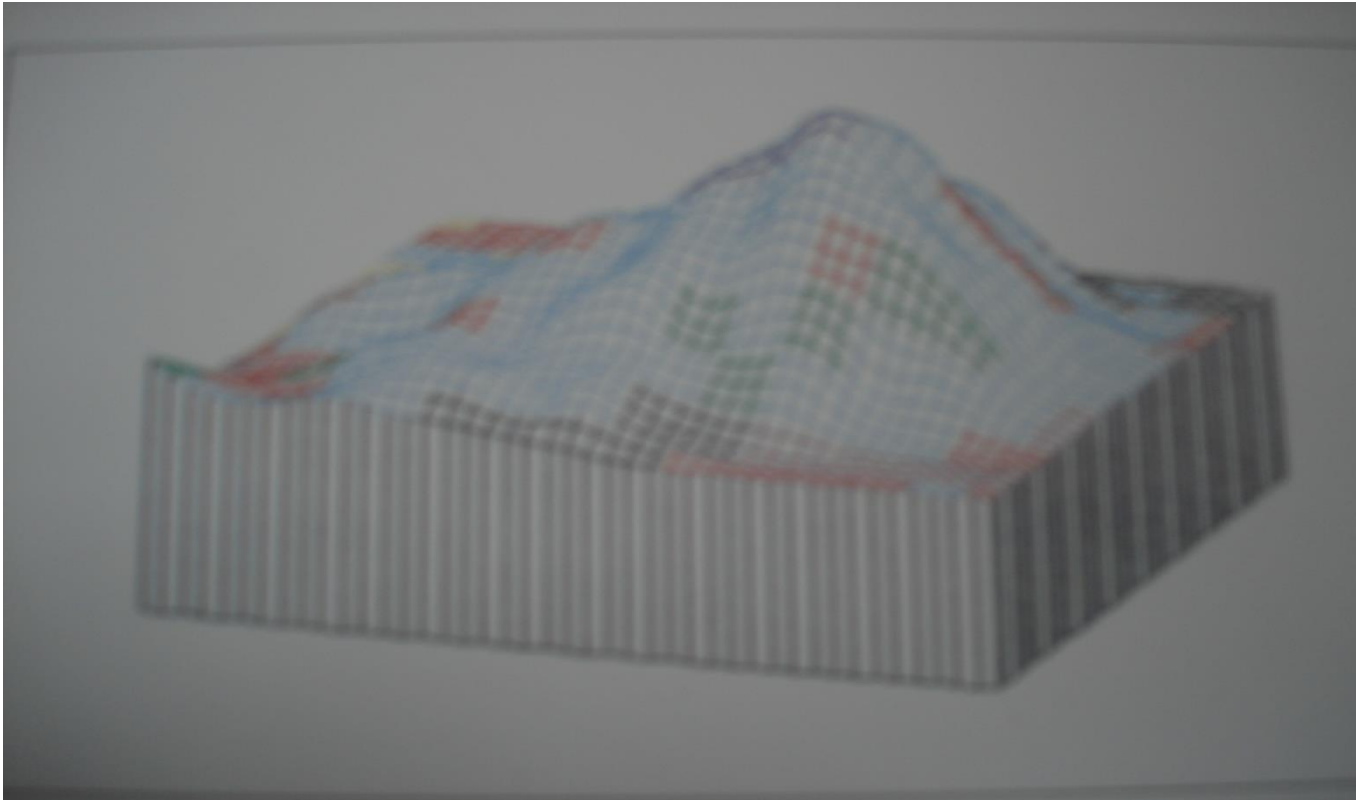

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

3 dimenziós domborzati kép

2015. 06. 04.

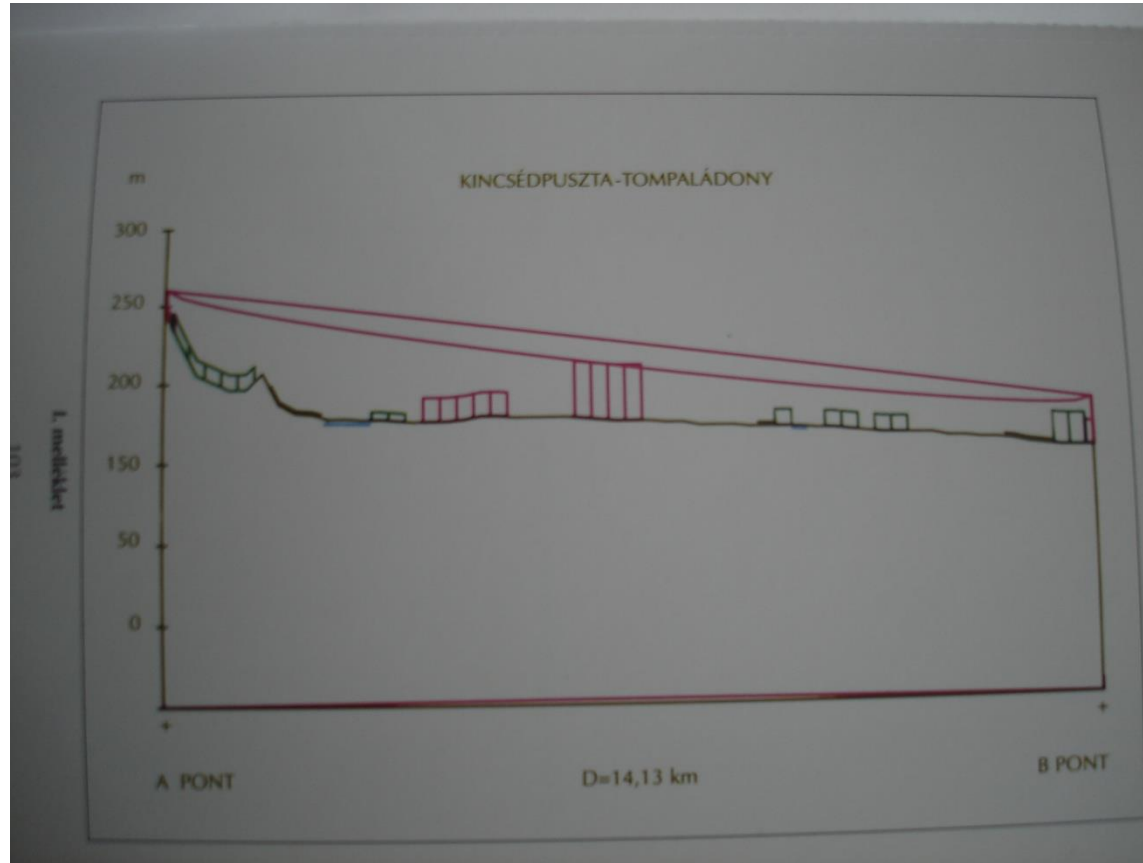

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

PC készült és színes Plotterrel kinyomtatott terepmetszet

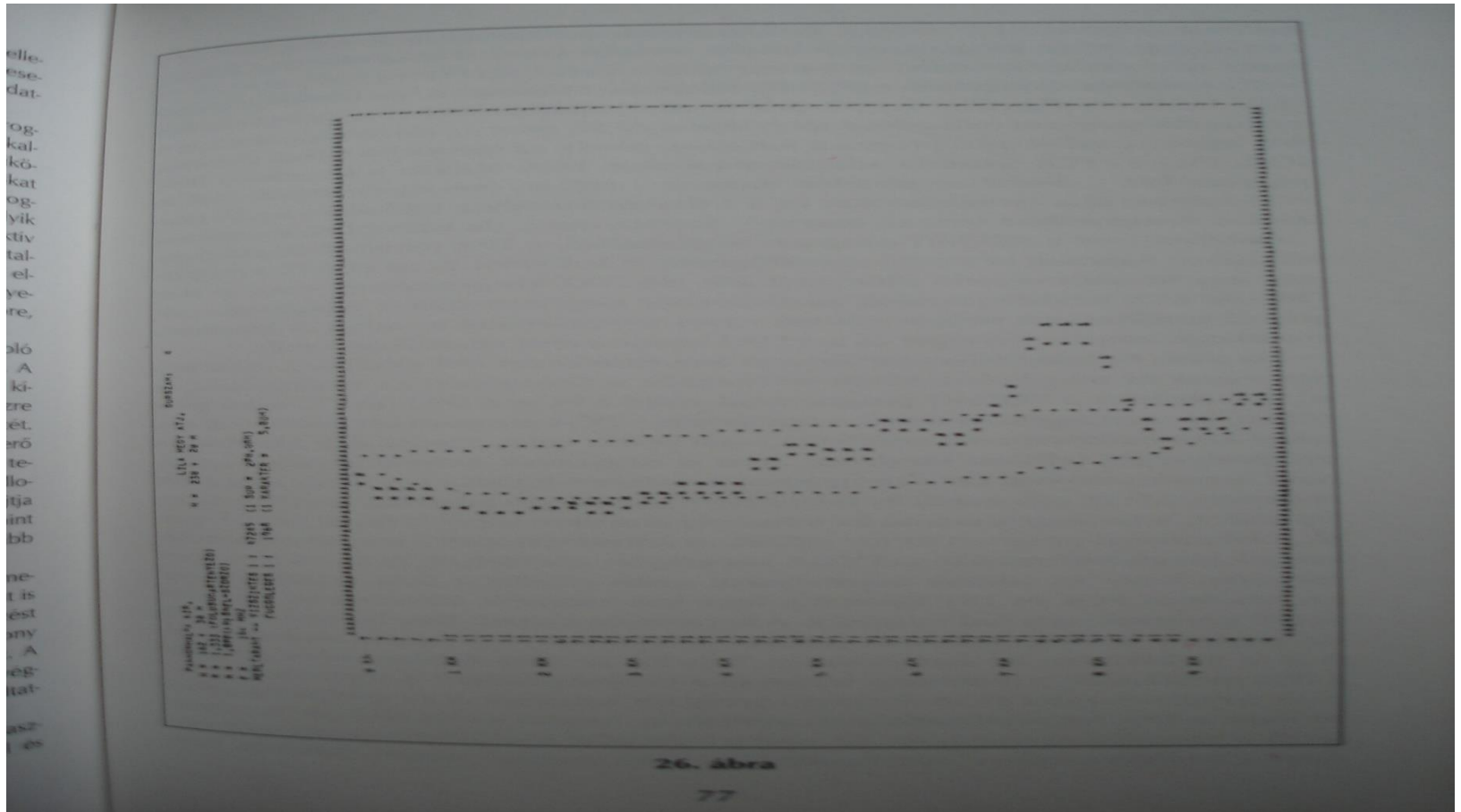
2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

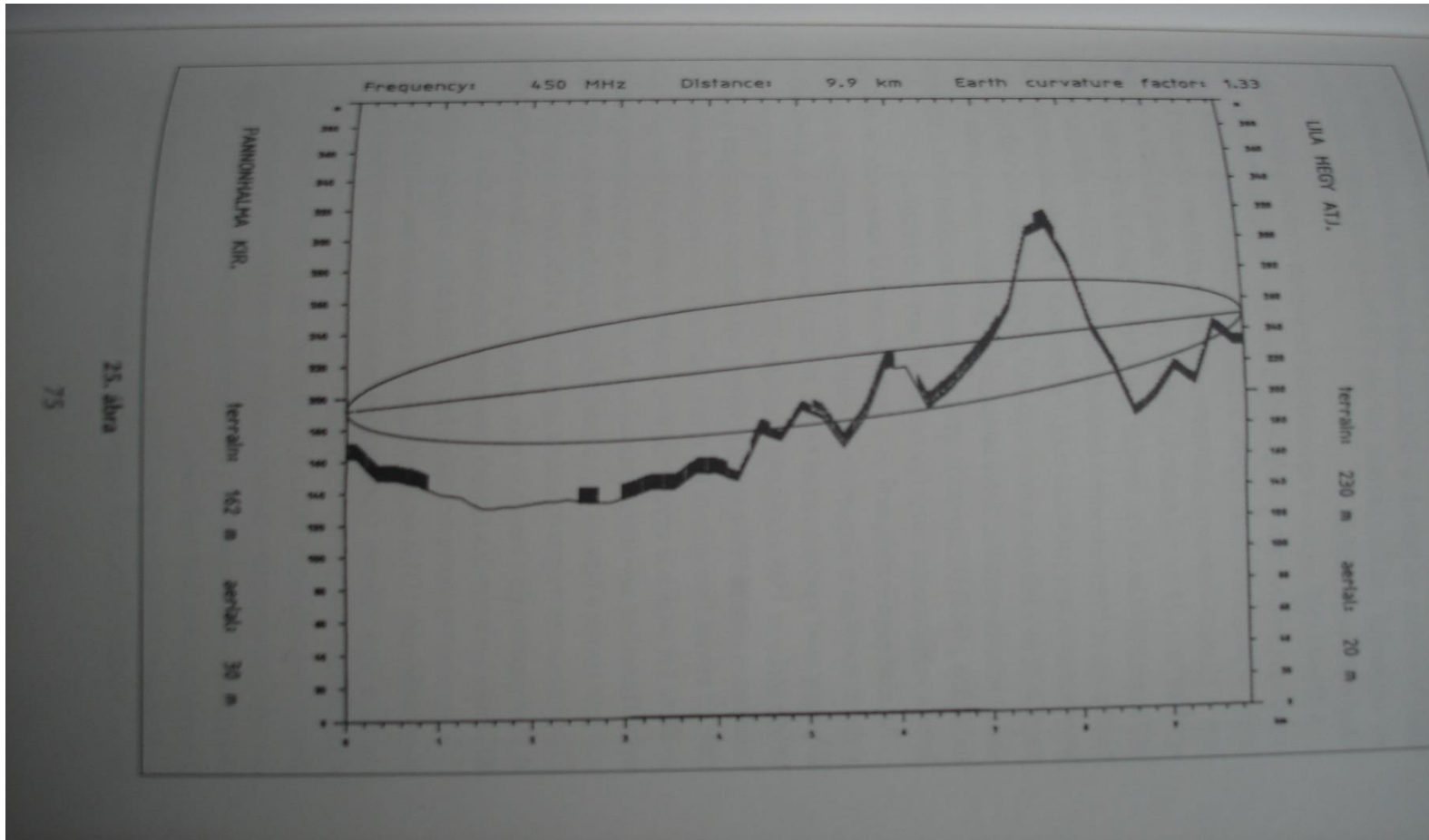
2015. 06. 04.

matáv

PKI Távköziésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

Rádiótechnikai tervezés az 1970-es, 80-as években

A 90 –es évek előtt a Magyar Posta, azon belül a PKI és a POTI végezte - majdnem kizárólagosan - a magyarországi távközlési célú rádiótechnikai fejlesztéseket, tervezéseket.

A postai rendszereken kívül tervek készültek a POTI –ban különböző közműszolgáltatók, pl. Vízművek, Elektromos Művek, illetve a honvédség részére is.

A 1978 –tól vált lehetővé a DTM alkalmazása a tervezésben.

- Pont – pont és pont- multipont mikrohullámú rendszerek;
- URH hálózatok;
- Helyi körzeteket ellátó műsorszóró adók ellátási területei (a „nagy” adóhálózat már kiépült);

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

Miben segített a DTM ?

- Mikrohullámú szakaszok előtervezésében.
(nem kell térképes vizsgálat, helyszíni szemle)
- Telephelyek kijelölésében.
- Rádiótechnikai rendszertervezésekben.
(mikrohullámú szakaszok méretezése)

Terepmetszetek készítése az ismertett munkák során minden esetben szükségesek.

Hagyományos módszer: szintvonalas térképek alapján metszetkészítés.
Ez igen munkaigényes és időt rabló.

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

DTM alkalmazásával : a koordináták beadása után rövid időn belül kész metszet.

További előny:

- az optimális antenna magasságok gyorsan meghatározhatók,
- a szükséges módosítások könnyen elvégezhetők.

A mikrohullámú összeköttetéseknel utólagos ellenőrzés a legtöbb esetben szükséges lehet (helyszíni szemle).

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

Besugárzás számítások (ellátott terület meghatározása)

A hagyományos módszer:

- A kötelező előírás szerint 30 fokként, nagyon tagolt terep esetén 15 fokként terepmetszet készítése szükséges, ennek alapján határozhatók meg a térerősség értékek.

DTM alkalmazásával :

- A DTM ezeket a tervezéseket nagymértékben leegyszerűsítette és hatékonyá tette.

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet

Digitális terepmodell (DTM) és alkalmazásai

A DTM adatbázis és a felhasználói, tervezői programok kezdetben a PSZSZI –ben - a telefonszámlák készítéséhez használt nagy számítógépen -, és a PKI -ban voltak hozzáférhetők.

A számítástechnika fejlődése lehetővé tette, hogy a 90-es évektől mind az adatbázis, mind a hálózattervezéshez szükséges programok a hálózattervezők személyi számítógépére is letölthetővé vált, amely jelentősen lecsökkentette az átfutási időket, megnövelte a tervezői munka hatékonyságát.

Köszönjük szíves figyelmüket!

2015. 06. 04.

matáv

PKI Távközlésfejlesztési Intézet